

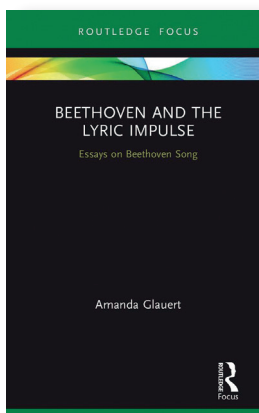
STUDIA
CHOPINOWSKIE

2/2020 (6)

RECENZJE

KAMILA STĘPIEŃ-KUTERA

Amanda Glauert

Beethoven and the Lyric Impulse.

Essays on Beethoven Song

Routledge, Abington – Nowy Jork, 2020.

Oprawa twarda, 162 s.

ISBN: 9780367463564, ebook: 9781003028420.

Przybliżona cena: £45, ebook: £15.

Ludwig van Beethoven już za życia zaczął być – głównie przez pryzmat pism Bettiny Brentano i E.T.A. Hoffmanna – kreowany na postać mityczną, prometejskiego rewolucjonistę, czarodzieja lub świętego męczennika. Stworzony przez romantycznych Beethovenowskich egzegetów nimb artysty, w którego życiu triumf łączy się z cierpieniem, utrwalony jest w zbiorowej wyobraźni na tyle mocno, że kieruje naszymi pierwszymi skojarzeniami co do dzieła mistrza z Bonn¹. Styl Beethovena jest „heroiczny”. „Przez blisko dwa stulecia indywidualny styl jednego kompozytora był ucieleśnieniem muzycznej witalności, stając się paradygmatem zachodniej logiki kompozytorskiej i wszelkich pozytywnych wartości, jakie muzyka może uosabiać dla ludzkości. To przekonanie okazało się tak

silne, że nie funkcjonuje już jako jawna część naszej muzycznej świadomości [...]” – pisze Scott Burnham². Oczywiście, nasze utrwalone, świadome czy nieświadome, przekonania oraz oczekiwania względem dorobku i dziedzictwa Beethovena mają swoje solidne fundamenty i potwierdzają się w niektórych z jego najistotniejszych kompozycji. Ktokolwiek jednak zechciałby wyjść poza krąg owych najpopularniejszych utworów, zostałby nagrodzony znacznie wzbogaconym i zniuansowanym obrazem Beethovenowskiej muzyki.

Na taki krok i uważne opisanie jednego z najmniej obecnych w refleksji muzykologicznej i muzycznoteoretycznej nad twórczością wielkiego klasyka (czy raczej: romantyka) gatunków – a mianowicie pieśni – decyduje się Amanda Glauert w opublikowanym jesienią 2020 roku (Roku Beethovenowskim z okazji 250. rocznicy urodzin kompozytora) przez wydawnictwo Routledge studium *Beethoven and the Lyric Impulse*.

W czterech rozdziałach wypełnionych przeprowadzonymi z dużym wyczuciem analizami, których wielką zaletą jest zachowanie znakomitej równowagi pomiędzy odczytywaniem tekstu i muzyki pieśni a prezentowaniem znaczącego dla ich interpretacji kontekstu kulturowego, Glauert, sięgając przede wszystkim po wczesne pieśni Mignon do słów Goethego (*Kennst du das Land* oraz *Nur wer die Sehnsucht kennt* – biorąc pod uwagę wszystkie cztery wersje utworu) i cykl *An die ferne Geliebte*, ukazując sposób, w jaki kompozytor daje muzyczną odpowiedź na sensory zapisane w poezji. Rozdział 3 koncentruje się na wykazaniu istnienia myślenia lirycznego i pieśniowego także w muzyce instrumentalnej Beethovena. „W dziełach takich jak IX Symfonia i *Kwartet smyczkowy* op. 130 – zauważa autorka – Beethoven zbliża się do zdefiniowania liryki jako przeciwstawnej impulsowi

1 Zob. Carl Dahlhaus, *Beethoven: Myth and Reception*, w: *The Nineteenth-Century Music*, tłum. J. Bradford Robinson, University of California Press, Berkeley – Los Angeles 1989, s. 75–76. Wszystkie cytaty w niniejszej recenzji w tłum. KSK.

2 Scott Burnham, *Beethoven Hero*, Princeton University Press, Princeton 1995, s. XIII.

dramatycznemu lub epickiemu. Zazwyczaj przyjmowane postrzeganie lirycznego impulsu u Beethovena jako odskocznia od dramatyizmu jego muzyki instrumentalnej zostaje tutaj odwrócone, a utwór liryczny jest traktowany jako punkt wyjścia w twórczej podróży kompozytora³. Podsumowujący rozdział 4 obejmuje porównanie pieśni Beethovena ze znacznie późniejszymi pieśniami Gustava Mahlera i Hugona Wolfa i jest próbą zobrazowania, „jak wyciąganie kwintesencji z pieśni Beethovena może zapewnić dogłębne przeniknięcie w sposób rozumienia liryki – w całym korpusie niemieckich *Lieder* i nie tylko⁴”.

Praca Glauert wypełnia pewną lukę w postrzeganiu muzyki Beethovena, ale również stanowi istotny głos w potencjalnej dyskusji nad początkami i drogami rozwoju pieśni romantycznej. Gdy bowiem czytamy w istotnym artykule encyklopedycznym, że „artystyczna pieśń XIX-wieczna w całej Europie zaczyna się od Schuberta; chociaż oczywiście to nie on osobiście wprowadził wszystkie innowacje do gatunku, to jako pierwszy pokazał jego potencjał⁵ – to gotowi jesteśmy do takiego twierdzenia podchodzić ostrożniej po lekturze *Beethoven and the Lyric Impulse*, a nawet dostrzec, że pogląd Barry’ego Coopera, jakoby to Beethovenowi, a nie Schubertowi, powinno się przypisywać zasługę stworzenia niemieckiej romantycznej *Lied*⁶, nie jest bezpodstawny. „Jeśli Beethovenowska *Kennst du das Land* – rozwija tę myśl Amanda Glauert – zostanie potraktowana jako wczesny punkt zwrotny, wówczas gatunek [pieśni] stanie się miejscem rozważań na temat granic muzyki i poezji. Nawet

przyjęte wskaźniki rodzajowe, które odróżniają pieśń liryczną od dramatycznej, *Lied* od *Gesang*, ulegają rozmyciu. [...] *Lied* charakteryzuje się strukturami stroficznymi, cyrkularnymi powtórzeniami melodii, dopasowanymi do powtórzeń w poezji – metrum, wersu i zwrotki. *Gesang* ma z założenia strukturę przekomponowaną, cechuje się kontrastami w toku rozwoju i dążeniem do quasi-dramatycznego rozwiązania [...] *Kennst du das Land* Beethovena można słuchać jako należące do którejkolwiek z tych kategorii. Nawet zbiór [czterech wersji] opracowań *Wer nur die Sehnsucht kennt* możemy rozpatrywać na dwa sposoby [...]. Często zdarza się, że kompozytorzy zmieniają swoje muzyczne podejście – z pieśni stroficznnej na przekomponowaną lub odwrotnie – w zależności od konkretnego wiersza i sposobu jego odczytania, ale nie kreują takiej wariacyjności lub przepływow [między typami pieśni] w odniesieniu do tego samego wiersza. To tak, jakby Beethoven nie słuchał wiersza w sposób rodzajowy, lecz raczej reagował nań z poziomu abstrakcyjnego, który pozwala mu bawić się różnymi stylami umuzycznienia. [...] W tej tendencji do abstrahowania Jack Stein widzi oznakę powrotu kompozytorów do ich własnej muzycznej sfery. Ale w kategoriach poetyckich abstrakcja może oznaczać trzymanie się podstawowego sensu wypowiedzianego przez poetę «śpiewam» – niezależnie od form lub stylów, w jakich [owo «śpiewam»] się pojawia. Może to oznaczać zgodzenie się z Herderem, że tekst powinien być traktowany jako odnoszący się do sposobu wypowiedziania się, jako «energia» lub «siła», a nie jako typ rodzajowy [...]”⁷.

Glauert prowadzi swój wywód jasno i spokojnie – nie czujemy się poddani presji tezy, której autorka starałaby się dowieść za wszelką cenę. Argumentacja przeważa nad apriorycznymi orzeczeniami – i choć jasne jest, do jakich autorka dochodzi wniosków

3 Amanda Glauert, *Introduction*, w: *Beethoven and the Lyric Impulse*, Routledge, Londyn 2020, wersja elektroniczna.

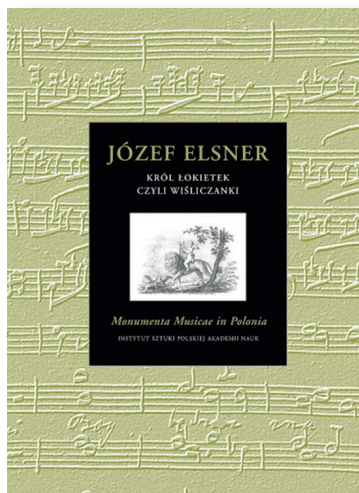
4 Ibidem.

5 Geoffrey Chew, *Song, 1815–1910*, w: *Grove Music Online*, artykuł opublikowany w 2001 r., <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.50647> [dostęp: 16.12.2020].

6 Zob. *The Beethoven Compendium: A Guide to Beethoven's Life and Music*, red. Barry Cooper, Thames and Hudson, London 1996, s. 262. Do Coopera odwołuje się Amanda Glauert, op. cit., rozdział *To a distant beloved. Beethoven's tribute to strophic song*.

7 Amanda Glauert, rozdział *To a distant beloved*, op. cit.

po przeprowadzeniu badania dorobku pieś-
niowego Beethovena, to dla czytelnika
pozostaje wystarczająco dużo przestrzeni na
wYROBIENIE sobie własnej opinii. Potrzebna
i warta uwagi publikacja.

ALINA ŻÓRAWSKA-WITKOWSKA

Józef Elsner

Łokietek czyli Wiśliczanki

opera w dwóch aktach, libretto Ludwik Adam
Dmuszewski, wyd./ed. Grzegorz Zieziula,
red./ed. Jakub Chachulski,
w serii „Monumenta Musicae in Polonia”,
redaktor naczelna / chief editor Barbara Przybyszewska-
Jarminińska, seria/ series E: „Opera Selecta”,
Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2019.
Oprawa twarda, s. 537.
Wydanie polsko-angielskie
ISBN 9788365630841
Przybliżona cena: 130 zł

Tak jak poprzednie tomy dzieł Elsnera
opublikowane w tej dokumentacyjno-źród-
łowej serii, również edycja *Króla Łokietka*
została sfinansowana w ramach programu
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą „Narodowy Program Humani-
styki” (nr 0017/NPRH2/H11/81/2012). Na
treść tomu składają się standardowe w tego
rodzaju naukowych wydaniach elementy, to
jest: *Wykaz skrótów* (zawierający m.in. skróty
źródłowe i bibliograficzne), *Wstęp*, *Opis źró-
deł*, *Zasady edytorskie*, *Ilustracje*, *Synopsis*,
wreszcie część zasadnicza, czyli *Edycja dzieła*
(s. 69–473), po której następują *Komentarz*
krytyczny i *Wykaz źródeł ilustracji*. Wszystkie
teksty polskie przetłumaczone zostały na
język angielski.